

Wyrok z dnia 12 lipca 2006 r.

II UK 241/05

Decyzja Zakładu Ubezpieczeń Społecznych odmawiająca umorzenia w całości lub w części należności z tytułu składek podlega merytorycznej kontroli sądu oceniającego przesłanki określone w art. 28 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. Nr 137, poz. 887 ze zm.). Okoliczności leżące po stronie płatnika mogą uzasadniać umorzenie składek wyłącznie w zakresie przez niego finansowanym, a nie w części potrącanej z wynagrodzenia pracownika.

Przewodniczący SSN Beata Gudowska (sprawozdawca), Sędziowie SN:
Roman Kuczyński, Maria Tyszel.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 12 lipca 2006 r. sprawy z wniosku Mariana B. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w K. o umorzenie należności z tytułu składek, na skutek skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 16 czerwca 2005 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok w części obejmującej składki opłacane przez pracowników Mariana B. i w tym zakresie przekazał sprawę Sądowi Apelacyjnemu w Szczecinie do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego, a w pozostałym zakresie skargę kasacyjną oddalił.

U z a s a d n i e

Wyrokiem z dnia 12 października 2004 r. Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Koszalinie, zmieniając decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddziału w K. z dnia 15 marca 2004 r., umorzył Marianowi B. należność z tytułu składek w łącznej kwocie 15.141,02 zł, gdyż stwierdził, że spłata zaległości pociągnęłaby zbyt ciężkie skutki dla ubezpieczonego i jego rodziny.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie wyrokiem z dnia 16 czerwca 2005 r. oddalił apelację organu ubezpieczeń społecznych, nie uwzględnivszy zarzutu naruszenia art. 28 ust. 1 i art. 30 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. Nr 137, poz. 887 ze zm.).

W skardze kasacyjnej opartej na podstawie naruszenia prawa materialnego, Zakład Ubezpieczeń Społecznych wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy przez zmianę orzeczenia Sądu Okręgowego w Koszalinie i oddalenie odwołania lub uchylenie tego wyroku oraz poprzedzającego go wyroku Sądu Okręgowego w Koszalinie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania. Skarżący zakwestionował dopuszczalność drogi sądowej w zakresie umorzenia składek na ubezpieczenie społeczne, wywodząc, że z art. 28 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych nie wynika uprawnienie sądów do zmiany decyzji w przedmiocie umorzenia składek. W ocenie skarżącego, stwierdzenie ustawodawcy, że „składki mogą być umarżane przez Zakład”, wyłącza sądową kontrolę przesłanek warunkujących decyzje w tej materii, która budzi poważne wątpliwości na tle konstytucyjnego rozdzielenia władzy sądowniczej i władzy wykonawczej i de facto pozbawia ZUS możliwości decydowania o dochodzeniu swoich należności.

Jednocześnie skarżący zakwestionował orzeczenie Sądu Apelacyjnego w zakresie, w którym Sąd ten oddalił apelację odnośnie do umorzenia składek w części finansowanej przez ubezpieczonych, jako naruszającą art. 30 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych i przedstawił jako zagadnienie wymagające wykładni Sądu Najwyższego problem, czy w odniesieniu do części składek finansowanych z wynagrodzeń ubezpieczonych (pracowników) stosuje się przepis art. 28 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wątpliwości skarżącego organu rentowego odnośnie do art. 28 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych jako podstawy prawnej zmiany w postępowaniu sądowym decyzji o odmowie umorzenia należnych temu organowi składek na ubezpieczenie społeczne były przedmiotem rozważań Sądu Najwyższego. W wyroku z dnia 13 czerwca 1988 r., II URN 123/88, (PiZS 1989 nr 8-9, s. 78), Sąd Najwyższy wypowiedział ogólną myśl, że składki na ubezpieczenie społeczne - bez względu na to przez kogo mają być uiszczone - stanowią element ubezpieczeń społecznych w ro-

zumieniu art. 476 § 2 pkt 1 k.p.c. i od decyzji w tych sprawach przysługuje odwołanie do sądu, który jest właściwy i zobowiązany do merytorycznego rozpoznania sprawy zgodnie z art. 477⁸ § 1 k.p.c. Wprost do zagadnienia ujętego w skardze kasacyjnej, Sąd Najwyższy odniósł się natomiast w uchwale z dnia 30 czerwca 2000 r., III ZP 15/00 (OSNAPiUS 2000 nr 23, poz. 864), w której - rozstrzygając zagadnienie prawne przedstawione w sprawie, w której organ ubezpieczeń społecznych zakwestionował uprawnienie sądu do umorzenia należności z tytułu składek ubezpieczeniowych, stwierdzając, że „z brzmienia art. 28 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych wynika, iż decyzja w tym zakresie należy do organu rentowego, który może (na warunkach określonych tym przepisem) umarzać należności składkowe, a sąd rozpoznający odwołanie strony może poddawać ją ocenie w zakresie formy i zachowania zasad postępowania, nie zaś co do jej merytorycznej trafności” - wyraził pogląd, że decyzja Zakładu Ubezpieczeń Społecznych odmawiająca umorzenia w całości lub w części należności z tytułu składek, podlega merytorycznej kontroli sądu. Prezentując powyższe stanowisko Sąd Najwyższy uwzględnił zasady zawarte w art. 45 ust. 1 i 77 ust. 2 Konstytucji oraz zwrócił uwagę na zmianę stanu prawnego powstałą w związku z wejściem w życie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, która z dniem 1 stycznia 1999 r. uchyliła w całości, między innymi, ustawę z dnia 25 listopada 1986 r. o organizacji i finansowaniu ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U z 1989 r. Nr 25, poz. 137 ze zm.), w tym jej art. 23 ust. 1 pkt 1 i ust. 4, nieprzewidujący odwołania w sprawach, w których decyzja zależy od swobodnego uznania. Nawiązał do nowych zasad podlegania ubezpieczeniom społecznym i ustalania składek na ubezpieczenie społeczne, a także zasad działania Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (art. 2 ust. 1 pkt 1, 2 i 6), wskazujących, że w stanie prawnym regulowanym art. 83 ust 1 pkt 3 i ust. 2 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych Zakład ten wydaje decyzje w zakresie indywidualnych spraw dotyczących ustalania wymiaru składek, a także umarzania należności z tytułu składek, zaś od jego decyzji przysługuje odwołanie do właściwego sądu w terminie i według zasad określonych w przepisach Kodeksu postępowania cywilnego. Jedynie od decyzji przyznającej świadczenie w drodze wyjątku oraz od decyzji odmownej w tego rodzaju sprawach odwołanie nie przysługuje (art. 83 ust. 4 tej ustawy). Ta wyraźna i niebudząca na tle wykładni gramatycznej wątpliwości interpretacyjnej zasada oznacza - według Sądu Najwyższego - brak podstaw do wyłączenia dopuszczalności zaskarżenia innych decyzji ZUS w sprawach wymienionych w ustawie. Wynika stąd,

że do kompetencji sądu należy merytoryczna ocena zasadności wydanej i podlegającej zaskarżeniu decyzji, w tym odmawiającej umorzenia w całości lub części należności z tytułu składek. Ocena ta - co oczywiste - może być dokonana jedynie na podstawie przesłanek wskazanych w art. 28 ust. 2 i 3 ustawy. Kontrolując więc zasadność decyzji organu rentowego w tej mierze sąd ocenia, czy zostały spełnione przesłanki zawarte we wskazanym przepisie, warunkujące umorzenie w całości lub w części należności z tytułu składek.

Sąd Najwyższy w obecnym składzie podziela pogląd wyrażony w przytoczonej uchwale, lecz jednocześnie dostrzega, że z dniem 1 lipca 2004 r. utraciła ona aktualność w stanie prawnym powstałym wskutek zmiany art. 83 ust. 4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych przez art. 10 pkt 26 lit. a ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 121, poz. 1264). Znowelizowany przepis wyklucza odwołanie od decyzji przyznającej świadczenie w drodze wyjątku oraz od decyzji odmawiającej przyznania takiego świadczenia, a także od decyzji w sprawach o umorzenie należności z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne.

W stanie prawnym odnoszącym się do rozpoznawanej skargi kasacyjnej, odwołanie, złożone przed wejściem w życie nowej regulacji, w której nie umieszczono przepisów przejściowych i która - oczywiście - nie ma mocy wstecznej, było dopuszczalne. Zostało rozpoznane merytorycznie i tego rozstrzygnięcia w skardze kasacyjnej nie zakwestionowano, jak tylko w zakresie naruszenia art. 30 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, powiązanego z wywodem prawnym wskazującym na błąd Sądu Apelacyjnego w ustaleniu przedmiotu umorzenia należności wobec Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.

W zakresie tej podstawy skarga kasacyjna była uzasadniona. Sąd Apelacyjny, akceptując umorzenie w całości należności składkowej ujętej w decyzji z dnia 15 marca 2004 r., w której zaznaczono, że dług obejmuje również składki za pracownika, w tym część finansowaną przez niego, naruszył art. 30 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych - przepis, który wyłącza stosowanie art. 28, czyli możliwość umorzenia należności w przypadku całkowitej nieściągalności w odniesieniu do tej części zaległości składkowej. Sąd Apelacyjny wprawdzie trafnie zauważył, że umorzenie może dotyczyć tylko świadczenia osoby zobowiązanej, czyli płatnika składek, jednak nie dostrzegł, iż orzeczenie Sądu Okręgowego wykracza poza zakres obciążenia płatnika. Składki na ubezpieczenie społeczne finansowane są w równych

częściach przez ubezpieczonych i płatników składek z własnych środków (por. art. 16 ust. 1 *in fine* ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych), więc okoliczności uzasadniające umorzenie długu, leżące po stronie płatnika, mogą uzasadniać jego umorzenie wyłącznie w zakresie finansowanym przez niego. Sytuacja finansowa płatnika w żadnym wypadku nie uwalnia go od obowiązku odprowadzenia do Funduszu Ubezpieczeń Społecznych części składki potrąconej z wynagrodzenia pracownika, zważywszy, że umorzenie składek nie stoi na przeszkodzie roszeniom ubezpieczonych o przyznanie świadczeń z tego Funduszu.

W konkluzji przytoczonych rozważań Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji (art. 398¹⁴ k.p.c. i art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.).

=====